ԱԽԵՏԱՓԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ,

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի : Տարեկան գինն է 1 ½, վեց ամսուանը ¾ մէճիտիյէ, կանխիկ, և հատը 30 փարա : Խմբագրութեան և բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մր. կրիճ, Կ. պոլիս, Սմէրիզաճ խան 2

ՀԱՏՈՐ 34. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ· ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 27· 1881 ԹԻ 39

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պիտանի խօսքեր : — Պատուհասին Սուրբ գրոց : — Սուրբ գիրքը մեկնել : — Քուրդք : — Այլևայլ : — Բազէչէն նամակ մը : — Խզախորդութիւն : — Անզգուշութիւն : — Սոսկալի անձրև մը : — Քաղաքական լուրեր : — Եկեղեցական եւ առևտրական :

ՊԻՏԱՆԻ ԽՕՍՔԵՐ

ԱՐԵԳԱԿԱՆ բիծերը չէին առուսուր, եթէ այն բիծերուն լոլորակը լուսաւոր չըլլար :

Եթէ մարդ չի սիրեր արդարութիւնը, որովհետև գիտութիւն չի կրնար ընել զնա արդար : Մարգուս կարօտութիւնը ոչ միայն գիտութիւն է, այլ և սրտի ուղղութիւն :

Աստուած կը նայի խոնարհեցունել զմեզ, մենք կը նայինք բարձրացունել զմեզ : Ներողեալ մարդը կ'աճի ինչպես դեպ ի վեր, նոյնպես դեպ ի վար, այսինքն ի խոնարհութեան եւ ի պարզութեան :

Ով որ կը հաւատայ միայն ինչ որ կը հասկնայ, աննեղալու է շատ երկայն գլուխ, և կամ շատ կարճ հաւատաք, Թող վարձէ նախ հասկնալ իր դիւութիւնը :

Երեխայի հեղինակ մը կ'ըսէ. « երբ մարդ կը հակառակի Քրիստոնէութեան, պատճառն այս է որ Քրիստոնէութիւնը հակառակ է անոր, » այսինքն՝ հակառակ է սրտին վիճակին և վարուց եղանակին :

Եթէ մարմարիոնի վրայ գործենք, մեր գործը կը կորսուի . եթէ գործենք պղինձի վրայ, ժամանակը կ'եղծանէ զայն . եթէ տաճարներ կանգնենք, կրնան քայքայիլ և լուծուիլ ի վշխ . բայց եթէ գործենք անմահ մտաց վրայ, եթէ բարի սկզբունք կը սորվեցունենք անոնց, ըտրօրինակ երկնչիլ Աստուծմէ և սիրել զընկերն, կը քանդակենք այնպիսի տախտակներու վրայ որ յաւիտեան պիտի փայլին :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ

21.

ԴԱՒԹԻ ԹԱԳԱՒՈՐԵԼՆ ԻՍՐԱՑԵԼԻ ՎՐԱՅ

Դաւիթ աստուածատուռ ընտրուած էր Թագաւոր ըլլալու փոխանակ Սաուղայ զոր Աստուած մերժեց անոր անհնազանդութեան համար : Երբ Սաուղ մեռաւ, Դաւիթ գնաց, այսինքն Յուդայի գնաց, անմիջապէս ճանչցաւ զԴաւիթ իբրեւ աստուածընտիր Թագաւոր, լսկ Իսրայէլի բոլոր ցեղերն Յորդանանէ անդին կ'ապրէին Սաուղայ որդւոյն Իսբոսթեայ հետ, որ կեդրոն քաղաք էր Յուդայի և Բենիամի ճիշդ սահմանին վրայ, այնպէս որ քաղաքին մէկ մասն Յուդայի ցեղին երկրին մէջ էր, և միւս մասն անկէ դուրս էր : Երուսաղէմ մայրաքաղաք ընել մեծապէս յարմար էր ցուցնելու համար թէ Դաւիթ այնուհետև պիտի ըլլար Թագաւոր ոչ իր ցեղին միայն, այլ բոլոր ազգին : Նաեւ Երուսաղէմ էր արդէն ամուր քաղաք : Դաւիթ զերուսաղէմ ճեպուսացիներն առնելէն անմիջապէս առը բրաւ զայն իրեն բնակութեան տեղ, որ երկու անուր սերունդներ մայրաքաղաք մնալէ Բաբելոնեան գերութեան ժամանակ, և գերութենէն առքն ալ երկու Հրէից մայրաքաղաք մինչեւ որ կործանեցաւ յամի Տեառն 70ին :

Դաւիթ 30 տարեկան էր երբ սկսաւ Թագաւորել (Բ Թագ. Ե. 4), և Թագաւորեց 40 տարի : Դաւիթ Թագաւորութեան դէպքերն և այն Թագաւորութեան մանաւանդ յատկութիւններն են հետեւեալը :

1. Թագաւորութենէն Դաւիթ սկզբնական ջղ հաստատեցաւ : Աստուած ընտրեց Թագաւորական իշխանութիւնը հաստատել Դաւիթ սերունդեան մէջ (Բ Թագ. Է. 12-16), և թէեւ պիտի պատժէր զանոնք իրենց օրինազանցութեանց համար, սակայն խոստացաւ Թագաւորութիւնը չառնուլ անոնցմէ : Այս խոստումը կատարուեցաւ այնու զի Դաւիթ սերունդը շարունակեց Թագաւորել Երուսաղէմ մինչեւ Թագաւորութեան կործանումը Բաբելոնեան գերութեան առեն : Գերազանցութեան արժանի է որ մինչ Դաւիթ տան Թագաւորութիւնը 468 տարի տեւեց, միւս տասը ցեղերուն Թագաւորական դերդաստանները չատ անգամ փոխուեցան :

2. Իսրայէլ խոստացած բոլոր երկիրն ամբողջ Նահանգեան Դաւիթ ներքնորդութեան ժամանակ : Իսրայէլացիք ընդ առաջնորդութեամբ Յեհուայ Քանան մտնելէն մինչեւ Դաւիթ ժամանակ միշտ դրսի ազգաց հետ կռուոյ մէջ էին, և իրենց խոստացուած սեղերը մասամբ միայն նուաճած էին : Ջայս կ'ակնարկէն քանք առաջին մարտիրոսին Սահմանադրութեան (Գործ. Ը. 45), որ կ'ըսէ թէ Յեհուայ ժամանակէն մինչեւ Դաւիթի օրերը տեւեց հինգհարիւր վեցտասնհինգ տարի վերնադրութիւը պաղեստինու երկրին : Աբրահամու խոստացեալ եղած էր թէ անոր սերունդին ժառանգութիւն պիտի տրուէր երկիրը որ Եգիպտոսի սահմանէն մինչեւ Եփրատ կը տարածուի (Ծննդ. ԺԵ. 18) : Դաւիթի տրուեցաւ նուաճել զՊղշտացիս յարեւմտից (Բ Թագ. Ը. 1), զՄովաբացիս և զԱմմոնացիս յարեւելից (Հմր 2, 12), զԱսորիս ի հիւսիսոյ (Հմր 3-8), և զԵդոմայեցիս ի հարաւոյ (Հմր 14), և իր Թագաւորութեան հիւսիսային արեւելեան սահմանը տարածել մինչեւ Եփրատ (Հմր 3) : Այսպէս Աստուած տուաւ Դաւիթի «երկրիս վրայ երազ մեծերուն անունը պէս անուն» (Բ Թագ. Է. 9) :

3. Դաւիթ ժամանակ եղաւ Աստուծոյ հզօր պաշտօնեայ երկրպագութիւնն ստուգապէս հաստատուելու կարգերուն : Նախընթաց յոդուածներուն մէջ տեսանք թէ Դաւիթի ինչպէս նախանձաւոր էր Աստուծոյ պատուոյն : Դաւիթ ունէր ունէր յանգանք զրպս Սուրբ գիրք չի կրնար ծածկել կամ թերեւցնել, ատոր կերպ վարվարքն էր տակաւին գիտնալ և կատարել Աստուծոյ կամքը : Այդ կարեւոր ձեռնարկութեան առեն Աստուծոյ կամքը կը հարցունէր, և գործի կը սկսէր Աստուծոյ անունէն (Ա Թագ. ԺԷ. 45, ԻԳ, 2, 4, 6, 9, Լ. 8, Բ Թագ. Ե. 19, 23 եւն) : Ուստի և «Տէր Աստուած անուր հետն էր» (Բ Թագ. Ե. 10, Ա Մնաց. ԺԷ. 8) : Դաւիթ երբ հաստատուեցաւ իր նոր մայրաքաղաքին մէջ, ժողովրդեն ի մի վայր հաւաքեց և մեծ հանդիսիւ բերաւ տխոի տապանակն, որ նշան էր Տէրոջ ներկայութեան իր ժողովրդեան մէջ, և դրաւ զայն վրանի մէջ զոր պատրաստած էր Սիոն լերան վրայ (Բ Թագ. Զ. 17) : Դաւիթ այս մեծ հանդիսին առթիւ գրեց յատուկ սաղմոս մը որ կը գրուի Ա Մնաց. ԺԶ. 8-36 համարներուն մէջ : Աստուծոյ հրամանաւ կարգադրեց քահանայից, Ղեւտացւոց, երգչաց և վրանին ուրիշ պաշտօնէից դասերը, և պատուէրներ տուաւ հրապարակային պաշտամանց կանոնաւոր կերպով կատարման համար (Ա Մնաց. ԻԵ. և ԻԶ.) :

4. Դաւիթ պաշտպանութեան ըռաւ պատճառ ընտրութեան համար : Դաւիթ նախանձն Աստուծոյ տուծոյ ատն համար շատ մեծ էր, այնպէս որ Դաւիթ կրնար ըսել, «Ինչուս որ քու տանդ նախանձը իս կերայ» (Սաղմ. ԿԹ. 9) : Մինչ Դաւիթ հարստութեան և յաջողութեան մէջ յառաջ կ'երթար, և կը չինէր իրեն համար պալատ, խորհեցաւ թէ ուխտի տապանակը դեռ վրանի մէջ կը կենար, և վտանգաւոր կատուցանել փառաւոր տաճար իպատիւ Աստուծոյ : Այս մասին ևս դարձեալ Աստուծոյ կամքը գիտնալ ուղեց խորհուրդ հարցնելով Նաթան մարգարէին (Բ Թագ. Է. 2. եւն) : Աստուած ի պատասխանի անոր հարցման չնորհալի պատգամ մը ղրկեց անոր, կրկնելով իր խոստումն առ Դաւիթ և առ տուն նորա, բայց յայտնելով Դաւիթի թէ տաճարը չինելու փառքը պահուած էր անոր որդւոյն : Անոր փոխարէն ընդունելի եղաւ, (Բ Մնաց. Զ. 8), բայց սրտմտեցաւ Դաւիթի պատերազմի մարդ էր, Աստուած խոստացաւ անոր որ անոր որդին Սողոմոն (որոյ անունը կը նշանակէ խաղաղութիւն) պիտի վայելէր խաղաղութիւն, և խաղաղութեան առեն պիտի չինէր Աստուծոյ տունը : Դաւիթ կը մնար միայն չինութեան համար մեծամեծ պատրաստութիւններ ընել, ինչպես երեւ կայ (Ա Մնաց. ԻԹ. 2-5) . քաջալերել իշխաններն և ժողովուրդը նոյնպես պատրաստութիւններ ընելու (Հմր 6-9), պատուէր տալ դործին համար ինչպես որ տուաւ աստուածային ներշնչութեամբ (Ա Մնաց. ԻԸ. 12), և տալ իր վերջին խրատը ժողովրդեան և Սողոմոնի, վերնալ Աստուծմէ և ընթանալ Աստուծոյ չաւղաց մէջ :

Հետեւեալ յոդուածին մէջ պիտի խօսինք Դաւիթի գրութեանց վրայ, և պիտի ցուցնենք թէ անոր Թագաւորութիւնն ինչ տեղ կը բռնէ Աստուծոյ անտեսութեան մէջ :

ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔԸ ՄԵԿՆԵԼ

3.

Գ. Մեկնիչը դիտնայ համարի այլեայլ նշանակութիւնն ընդհանրապէս :

Բառը կը գործածուին արդարեւ այլ եւ այլ նշանակութեամբ, բայց այս ինչ խօսքի մէջ այն նշանակութեանց միայն կրնան գործածուած ըլլալ, ուստի մեկնիչին գործն է որոշել թէ բառերուս այսեւայլ նշանակութիւններէն որը որուած է անոնց այս ինչ կամ այն ինչ համարի մէջ զոր մեկնել առջի կայ : Մեկնիչը կրնան ընդհայել այլեւայլ նշանակութիւն բառերու, բայց իւրաքանչիւր համարի մէջ ընդհայուած նշանակութեանց միայն միայն կրնայ ըլլալ ուղիղ :

կան մեկնիչներ որ յաճախ կը մեղանչեն այս կանոնին դէմ։ Յայտ կը նկատեն պապականաց որ Սուրբ գիրքը կը նկատեն ուրիշ գիրքերէ այնպէս տարբեր, որ անոր բուն նշանակութեան հասնիլ ահնար է ըստ սովորական կանոնաց մեկնողութեան։ Պապականք կ'ըսեն թէ, որովհետեւ Սուրբ գիրքը աստուածային յայտնութիւն է, պարտի միշտ եւ յամենայնի յարգուիլ իբրեւ աստուածատուր մատեան, որ անհաս է մարդկային մտաց։ Նաեւ պապականաց սիրելի սկզբունքն է թէ բաւ մը կրնայ այս լինչ կամ այն լինչ խօսքի մէջ իւր բոլոր նշանակութիւններով առնուիլ։ Եւ որովհետեւ այս անուն որ տասն կամ հնգետասան նշանակութիւն ունի, ապա կայ բաւ որ միեւնոյն խօսքի մէջ տասն կամ հնգետասան տեսք կրնայ առնուիլ։ Բրիտոսի ժամանակ այս այլանդակ կարծիքն իւեզ պատուիրէր առ Հրեայս։ Բարբիք կ'ըսէին, «Սուրբ գրոց մէջ չկայ գիր եւ կամ նշանակեց (դիրլի ծայր) որ չպարունակէ նշանակութեանց չեղլեր։» Հերետիկոսք ունէին նաեւ դիտութիւն կամ արուեստ մը չոպալը կոչուած, որ բաւ մը դիրերուն կարդը փոխելով, այսինքն դիրերը զատելով եւ յառաջ եւ յետոյ դնելով, կամ իրրեւ թուանշան հաշուելով զանոնք, կը ստեղծէր խորին գաղտնիք ցուցնող բառեր։

Մեկնելու այս կերպը դարձած էր յաճախ նաեւ սովորութիւն Բրիտոսեան դարուց։ Գրեթէ ամէնքը կը կարծէին թէ Սուրբ գրոց իրաքանչիւր մասն ունէր այլաբանական նշանակութիւն մը։ Որոգինէս Սուրբ գրոց լոկ պատմական մասերն անգամ կը համարէր այլաբանական։ Ըստ Որոգինէսի Ծննդոց առաջին գլխոյն պատմութիւնը կը սորվեցնէ մեզ հոգեւոր նորոգութեան կերպն Աբեւտարանաւ, եւ որովհետեւ արարչագործութիւնը մեզ օրուան մէջ կատարուեցաւ անկէ սորվելու ենք թէ հոգեւոր նորոգութիւնը կը կատարուի տակաւ առ տակաւ։ Ըստ մեկնութեան Որոգինի, իսրայէլ եգիպտոս բնակիլը կը ցուցնէ հոգւոյն ապրիլը մեղսութեան մէջ, եօթն հարսածք կը նշանակեն այլեւայլ չար ունակութիւններ, զորօրինակ՝ գորտերը նշանակ են չաղակրատութեան, ճանճերը՝ զգայական ախորժակաց, խաղաւարտը՝ յանձնառատանութեան, այլովքն հանդերձ, յորոց ազատել պարտ է ինդրել։

Մեկնելու այս եղանակը տեւեց դարեր եկեղեցւոյ մէջ։ Հռոմայ եկեղեցին կ'ընդունի, բայց ի նկարագրական մեկնութենէ, նաեւ քանի մը տեսակ այլաբանական մեկնութիւններ։ Կրօնական բարեկարգութենէ ետքը Բողոքական մեկնիչներն ամենք դարձած եղան մեկնութեան յիշեալ կերպը։ Երեւելի Հոլանտացի աստուածաբանը Գոգոխոս գրեթէ այնպէս կուսակից էր այլաբանական մեկնութեան ինչպէս Որոգինէս։ Ըստ կարծեաց այս աստուածաբանին, ամբողջ Հին կտակարանը կ'ակնարկէ Բրիտոնէական եկեղեցւոյ պատմութիւնը, եւ կը պարունակէ ինչ որ պիտի պատահէր մինչեւ ի կատարած աշխարհի։ Գոգոխոս կը կարծէր թէ Տէրունական ազօթքը մարգարէութիւն է, եւ անոր վեց մասերը կը ցուցնեն վեց գլխաւոր դարագլուխներ ի պատմութեան աշխարհի։ Դարձեալ ըստ մեկնութեան նորա, Հին կտակարանին մէջ յիշուած ամէն բաբի մարդ նախատիպ օրինակ է Բրիտոսի կամ առաքելոց, եւ ամէն չար մարդ օրինակ է դիւին կամ անհաւատ Հրէից։

Թէպէտ ճշմարիտ է թէ Սուրբ գրոց մէջ ինչ ինչ ունի երկրորդական նշանակութիւն, բայց ասանք սակաւ են թուով եւ այսպիսի տեղեր նոյն իսկ Սուրբ գրոց խօսքէն յայտնի կ'ըլլայ թէ կայ երկրորդական նշանակութիւն։ Որովհետեւ այսպէս է, իրաքանչիւր մեկնիչ պարտի ջանալ որոշել թէ ինչ է մխիթարն եւ յայտնի նշանակութիւն համարին զոր կը մեկնէ։ Պարտի զգուշանալ չընծայել մխեւնոյն համարի ամէն տեսակ այլաբանական նշանակութիւն, ապա թէ ոչ մեկնութիւնն լինի ըստ կամաց եւ չի կենար հաստատ հիման վրայ։ Եթէ մեկնիչք ազատ են իրաքանչիւրն ամէն տեսակ այլաբանական նշանակութիւն ընծայելու Սուրբ գրոց, ապա ամէն մարդ կրնայ սորվեցնել ինչ վարդապետութիւն որ կ'ուզէ, եւ այնպիսի վարդապետութիւնք փոխանակ համարուելու արժանի հաւատարմութեան, պիտի մերժուին իրրեւ անվաւեր ողջմիտներէ։ Անհաւատ հեղինակք ընդունած են այս եղանակը Սուրբ գրոց պատիւն եղծանելու համար։ Ոմանք ըսած են թէ Բրիտոսի հրաչից պատմութիւններն այլաբանական են. այլք կ'ուզեն Աբեւտարանին պատմութիւնն աստեղագիտական նշանակութեամբ մեկնել, որպէս թէ Բրիտոս է արեգակն եւ լուսին, իսկ երկոտասան առաքեալք՝ երկոտասան կենդանակերպք զոդիակոսի։

Շատ յայտնի է թէ, եթէ Սուրբ գրոց մեկնիչք ազատ են ընծայել այն գիրքին սրեւիցէ այլաբանական նշանակութիւն, կրնան զուարճացնել ընթերցողները, եւ այժ տալ իրենց կարծեաց, բայց միանգամայն կը բառնան մարդոց վստահութիւնը որ կը նկատեն այն գիրքերն իրրեւ աստուածային կանոն։

ՔՈՒՐԴԻՍՏԱՆ

4.

Քուրդ ցեղերը տարբեր տարբեր բարուց եւ բնութեան տէր են, խրոխտ եւ դրեթէ ապստամբ ցեղապետն որ ձիաւորներու պերճ գնդով կ'ոտքատակէ երկիրը, կը յիշէ իւր վառաւոր նախնեաց անուններն պարծանօք, եւ կ'ընդհակառակ մեծ պատիւ եւ յարգ իւր ցեղակիցներէն, մինչեւ թշուառ բայան ճնշեալ աղքատութենէ, կեղեքուածներէ եւ ուրիշ Քուրդ հրոտակներու ստրատութենէն։

Թրքաց մէջ առակ է ըսել, «Քուրդ պէս ազատ.» բայց ես չեմ կարծեր թէ Քուրդք ազատ կամ բթամիտ են։ Արդարեւ մեծ մասամբ ազատ են, եւ չատ քիչերը գիտեն կարդալ կամ գրել, բայց եւ այնպէս սեռած եմ անոնց մէջ կրթեալ անձինք հիանալի հանճարով։ Նա մանաւանդ հիմա դաստիարակութեան փափաքն արթնցած է անոնց մէջ, եւ զարմանայ քանի մը ամիս առաջ սեռնեցուի վան բարեկարգութեանց գործակատարին ձեռք ազերբագիր մը ստորագրեալ 17 Քուրդ ցեղապետներէ որ աւելի քան 40,000 մարդ ունին իրենց իշխանութեան ներքեւ, եւ կը խնդրէին կառավարութենէն գործոցներ հաստատել Քրդաց մէջ, խոստանալով հատուցանել ինչ որ պէտք էր ի պահպանութիւն այն գործոցաց։ Նոյն ազերբագրին մէջ կը խնդրէին նաեւ քանի գիրիստոնեայ աւելի տուրք տալով ազատ մնալ միտ գինուորական ծառայութենէ որ անոնց համար անտանելի բան է։

Քուրդք ի բնէ հիւրասէր են, եւ, ինչպէս կարծեմ, չեն կրօնամոլ, մանաւանդ ուրիշ բոլոր Մահմետականաց պէս գիւրաւ կը գրգռուին ի մոլեռանդութիւն իրենց մարմնաւոր եւ հոգեւոր առաջնորդներէն։ Վերջին պատերազմին առեն սեռնուեցաւ մէկ օրչամ անգամ եւ առնոսրմ կ'ըլլան Քուրդք, երբ այսպէս կը գրգռուի անոնց կրօնական մոլի եռանդը։ Մոլեռանդութեան կը գրգռուին նաեւ անոնց գինուորական եւ վրէժխնդրական ոգին։ կարծեմ թէ քառասուն տարի առաջ Քուրդք եւ Բրիտոնեայք աւելի բարեկամութեամբ էին իրարու հետ քան հիմա, եւ այն սխալմամբ թշնամութիւնը զոր ունին հիմա այլեւայլ ցեղք իրարու հետ մեծաւ մասամբ ընծայելի է Թուրք պաշտօնատարաց տգիտութեան։ Որեւիցէ կառավարութիւն որ կը ջանայ բարեփոխութիւն զիրիստոնեայս վրաստ հրդաց՝ ուրիշ բան չըներ եթէ ոչ սատակացնել այն թշնամական ոգին, զոր ես ըստ կարի ջանացած եմ մեղմացնել՝ համոզելով զՔուրդս, երբ որ պատեհութիւն դտած եմ, թէ Սուլթանին կառավարութիւնը մտադիր է ոչ Բրիստոնկից միայն, այլ եւ Քրդաց վճռակն ըստ արժանի բարւոքել։

Շատ դժուարին է բառական ճիշդ տեղեկութիւն տանալ թափառական եւ եռեղակալ Քրդաց թուոյն, քանզի Օսմանեան կառավարութիւնն, ինչպէս կարծեմ, ինչ որ գիտէ թափառականաց վրայ տայգ չէ։ Մինչ վան էի այս ամառ, ասի եսաւոք վաչկտէն վանայ պատուին ցեղային եռեղակալ Քրդաց եւ անոնց վրաններուն կամ երդերուն թուոյն վրայ տեղեկագիր։ Ըստ տեղեկագրին վրաններուն կամ երդից ամբողջ թիւն է 8,590, ուստի իրաքանչիւր վրանի մէջ դնելով եօթն անձ, ցեղային Քրդաց թիւը կը հասնի 60,130ի, որոց եւ սչ մին կ'առնուի պինուորութեան։

Մեծագոյն ցեղք են

1. Հարդուչիք, 2,150 երդ, բայց ցըրուեալ առ անդ.

2. Հայտրանլը Ապակայք, 800 վրան։ Այս ցեղը բանած է վանայ ծովուն հիւսիսային արեւելեան երկիրը.

3. Հայտրանլը Էրուիշ եւ Ատելճիվաղ կոչեցեալք, 1,000 երդ, ի հիւսիսոյ վանայ ծովուն.

4. Մազուրիք, 800 վրան, Պարսկաստանի սահմանագլուխը.

5. Միլանք, 450 վրան։

Կան ուրիշ իննեւտասան մանր ցեղք, 100է մինչեւ 400 վրան։ Մանր ցեղից մէջ կարմի կոչուած ցեղն է 400 երդ, 350, երդ՝ Օրամարի ցեղն, որոց օրինաւոր գլուխն է, կոչեցեալ, Շէյխ Ուպէյտուլլահ։

Որովհետեւ վանայ գաւառին Մահմետականաց թիւն, ըստ պաշտօնական տեղեկութեանց, է իրր 175,000, որոց 15,000ը վանայ քաղքին մէջ բնակող Թուրքեր են, կրնանք ենթագրել 160,000ին 100,000ը համարել ոչ ցեղային Քուրդ։ Բայց հիմա վերյիշեալ թիւը նուազած է, քանզի իրր 10,000 հոգի մեռաւ անցեալ տարուան սովոյն ժամանակ։

Կը յաւելուի ըսել սակայն, թէ Մ. Եապա տարբերութիւն չի դներ ի մէջ ցեղային եւ բայա Քրդաց, եւ արդարեւ անոնց տարբերութիւնն իրարմէ միշտ յայտնի չէ։ Լոկ թափառական Քուրդք չեն սակայն հիւսիսոյ հաշուին մէջ։

Գլխաւոր թափառական ցեղք են, 1. Հէյդքիք որոց թիւը կը կարծուի 24,000, որ կը ձմերեն մերդ Պարսկաստան, մերթ Մուսուլ, իսկ անոնց ամառանոցն է Կէվ-վէր. 2. Հարդուչիք (բայց եռեղակալ Կարդուչիներէն) 6,000, որ կ'անցուենեն ամառը մօտ ի Ճուլամերկ, եւ ձմեռը՝ Մուսուլ։ Նաեւ Շէյքաններէն ամենք կը ձմերեն Պարսկաստան, մինչ ամառները կ'անցուենեն վանայ գաւառը։ Այս ցեղին Պարսկաստան բնակուլ մասն է որ այն աւերումները գործեց անցեալ տարի ի Պաշտալ։

Դարձեալ աւելի դէպ ի հիւսիս, Պայազիտի գաւառին մէջ, կը գտնենք ձիւլալի Քուրդերը որ Բուսաց, Պարսից եւ Թրքաց հպատակ են։ Նախկին Անգլիացի հիւպատոս Մր. Դիլլըը իրր տասը տարի առաջ ինչ որ գրեց՝ եւ արդ ճշմարիտ է։

«Միեւնոյն ցեղին», կ'ըսէ, «այսպէս տարբեր կառավարութեանց վերաբերելը, ինչպէս նաեւ երկու տէրութեան, Թրքաց եւ Պարսից, սահմաններուն անստուգութիւնը, յիշեալ երկու տէրութեան միջեւ անվախճան գժտութեան պատճառ են։ Բնարդք երկու երկիրն ալ իրենց յատուկ համարելով՝ կ'անցնին սահմանը, երբ եւ կամին եւ կամ յարմար կը տեսնեն իրենց չահուն, այսինքն կամ ապրուստ գտնելու եւ կամ պրծելու համար այս կամ այն երկրին մէջ գործուած ոճիրներու արժանաւոր պատժէն։ Եթէ թեթեւ հարկ պահանջուի անոնցմէ, կամ սրխպուին պինուոր գրուիլ, եւ կամ իրրեւ յանցաւոր բռնուին, խոյս կը գաղթեն Պարսկաստան՝ եթէ Թուրքիա են, եւ Թուրքիա՝ եթէ Պարսկաստան են։ Կարգ, կանոն եւ հնազանդութիւն պահանջելու համար պինուորական զօրութիւն գործածելն ալ օգուտ չունի, քանզի նախանձ եւ կռիւ որ կը տիրեն միշտ ի միջ քաղաքային եւ պինուորական իշխանութեանց չեն թողուր քաղաքային իշխանութեան պատասխան գործել։»

Ի նահանգին կարնոյ, բաց այն ցեղերն որ են Պայազիտ սահմանին մէջ եւ յիշուեցան քիչ յառաջ, չկայ կարծեմ տակ թափառական ցեղ. բայց երբ կ'երթանք այն երկրին հարաւային մասը ուր ես հիւպատոս էի, այսինքն՝ անապատին սահմանագլուխը, կը գտնենք գործեալ մեծամեծ ցեղեր որ կը ձմերեն Միջագետաց դաշտերը, եւ ամառը կ'երթան հիւսիսային լերանց պարարտ արօտները։ Սրեւմտեան ծայրը կը գտնենք Բիքի կոչուած ցեղը՝ 1,000 վրան, Միլլի կոչուածը՝ նոյնպէս 1,000 վրան, Գարակէչի կոչուածը եւ երեք Արաբացի-Քուրդ ցեղերն, այսինքն՝ Քուրդ ցեղեր կէս հպատակ Արաբացւոց, որ կը բնակին ի մէջ բուն անապատական Արաբացւոց եւ լեռնաբնակ Քրդաց։ Արեւելեան կողմն են, ի հարաւոյ Մէլրանի, Պէտուին Արաբացիք, այսինքն՝ Դայք, 1,000 վրան, եւ Շամարք, մինչեւ լերանց սահմանները, իսկ Տիգրիսի հովտին մէջ, յարեւելից Տիգրանակերտի, են Բաճոլիանները կոչուած ցեղն՝ 500 վրան, Բէնհիսարլը կոչուածն՝ 1,000 վրան, եւ Ալիվանլը կոչուածն՝ 500 վրան. ասոնք մեծամեծ ցեղեր են որ կը բնակին ձմեռը՝ մօտ ի Տիգրիս (Պիշկրի), եւ ամառը կ'երթան Սասուն եւ Մուշ (Բաղիշու գաւառը)։ Աւելի դէպ արեւելք, մօտ ի ձկնիրէ, կան ուրիշ թափառական ցեղեր՝ իրաքանչիւրն 150 մինչեւ 800 բնակիչք։

Բոլոր թափառական Քուրդք միասին՝ հաստատականացուած աւելի են քան 100,000 հոգի, բայց մեր այժմեան անօգուտ եւ անտարագ տեղեկութիւնները բաւական չեն հիմք հաշիւը գիտնալու։

ՍԱԼԵՒՄԱԼԵՔ

Սալէպի ջրանգքին եկամուտն 1870 ին 227,000 Օսմանեան լիրա, իսկ 1880 ին 1,808,730 Օսմանեան լիրա կր։

Լոնտոն քաղաքին կեդրոնն որ կը կոչուի բուն «քաղաքը» ունի 260,670 բնակիչ, բայց գիշերներն այս բնակիչներէն 30,526 հոգի միայն կը մնան հոն։

Քանի մը չաբաթ առաջ կիրակի օր մը Լոնտոնի եկեղեցւոյ մէջ 31,000 Անգլիական ոսկի հանգանակուեցաւ ի նպաստ յիշեալ քաղաքին հիւանդանոցաց։

Յուլիս 3/15 ին ուրբաթ օրն էր ամենէն տաք օրն Լոնտոնի մէջ։ Նոյն օրը չոքի մէջ Ֆարէնհայտի ջերմաչափի նայելով ջերմութեան աստիճանն էր 98։

Անգլիոյ թագուհւոյն անձնական ստացուածքը կը հաշուուի 16,000,000 Անգլիա

կան լիրա։ Վիքտորիա Թագուհին հանդերձ Թագաւորական որ կ'ընդունի կառավարութիւնն, տարին 650,000 Անգղիական լիրայի եկամուտ ունի։

1880ի վախճանին Գերմանիայ մէջ կը հրատարակուէին 4,413 լրագիրք, Ա.յս լրագիրներէն չորսը 200 տարեկանէն աւելի հին են, չորսը 100 տարիէն աւելի է որ կը հրատարակուին, 98ը սկան հրատարակուիլ 1800 թուականէն առաջ, եւ 266ը 50էն մինչեւ 80 տարեկան լրագիրներ են։

Նիւ Եորք Դրիսիւն լրագրին գրաչարաց սենեակն որ չինքին վեցերորդ յարկին մէջ է, յառաջագոյն ածուխի կաղով կը լուսաւորուէր, բայց հիմա էլեկտրականութեամբ կը լուսաւորուի։ Յառաջ տաք գիշերները սենեակն գրեթէ անտանելի կերպով տաք կ'ըլլար կազ վառելուն պատճառաւ, բայց հիմա տաք գիշերներն ալ զով է, քանզի սենեակին դիրքը չատ բարձր է, եւ էլեկտրականութիւնը ջերմութիւն դուրս չտար։

Ամէն օր չոգենաւով Նիւ Եորքէն արուարձաններն երթեւեկող անձանց թիւն է 287,000։ Նոյն քաղաքին մէջ ամէն օր երկաթուղեաւ երթեւեկող անձանց թիւն ալ հաւանականապար նոյնչափ մեծ է։

1880 յունիս 30էն մինչեւ 1881 յունիս 30, մէկ տարուայ մէջ Ամերիկա պաղպաղներուն թիւն էր 660,239։

Ամերիկայի Մէյն եւ Վերմոնդ նահանգաց կառավարութիւններն իրենց քաղաքներէն հինգ սկան մրցանակ կուտան ագարակներու մէջ աշխատող այն մանկանց որ առ իրենց քաղաքներէ արտաքոյ տեղ ամենէն չատ եգիպտացորեն եւ բադադէս կը հանեն։ Մեծագոյն մրցանակը կ'արժէ իրր 17 Օսմանեան լիրա։ Անցեալ տարի վերմոնդ նահանգին մէջ 146 տարբեր տպարակներու մէջ աշխատող 303 պզտիկ մրցեցան պարգեւին համար։ Մէկ արտաքոյ տեղէ առնուած ամենէն չատ բերքն էր կ. պղտիկ դրիւն հաշուով 49 դրիւ չոր եգիպտացորեն եւ 103 դրիւ բադադէս։ Ա.յս բերքը մէկ արտաքոյ տեղէ միւսին հաշուով առնուած բերքին քանի մը անգամն է։

ԲԱՂՆԵՂԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Ա.յս կողմերս Բրդական իժ գժութիւններ կը գործուին տակաւին։ Անցեալները քանի մը Քուրդեր գիշեր առանց Մշոյ դաշտի Խարս գիւղի վրայ յարձակելով նոյն գիւղի ազգայիններէն Աբրէլ Խարչօտ անուն ազգայինը սերմ ի մահ վիրաւորեցին, եւ նորա ապատաւորն ապաննեցին։ Քանի մ'օր յառաջ քաղաքէս երկու ժամ հեռու դաշտավայրի մը մէջ քանի մը ազգայինք Քուրդերէն կողոպտուեցան։ Հարկահաւաքներ գիւղերը մեծ նեղութիւններ կուտան նաղդը խանձի սրոց համար։ Նաեւ քաղաքիս ազգայինք մեծ տագնապանաց մէջ են սրբազնի սրոց համար ծերակոյտ ժողովականներ (իսթիխար մկնիսի) չարաթներով կը բանտարկուին։ Հաստարակաց ճանապարհաց տարատարհակ չինութեան խնդրոյ առթիւ չորս տասն վերջ է քաղաքիս հասարակութիւնը կը յուզուին, եւ ցարդ խնդրոյն վերջնական պրչում մը արուած չըլլալուն համար չորեքշաբթիներ կ'ուրբանան։ Ա.յսպիսի պարագաներու մէջ գոնուած ժողովրդեան մը մտաւորական վիճակն որ տասիճան ազգալի ընթացք կրնայ ունենալ կը հասկցուի։ Ցայսմիկ է թէ սրեւէյ յառաջդիմութիւն կարելի չէ հոն ուր մարդոց կեանքը, պատիւն եւ ինչքն ապահով չեն։ Կը մաղթենք որ բարեխնամ կառավարութիւնը չուտով կատարէ բարեկարգութիւններ որպէսզի ժողովուրդն իր նիւթական եւ մտաւորական բարգաւաճման միջոցներուն վրայ խորհելու պատեհութիւն ունենայ։

Ի դիմաց Դպրոցասէր մանկանց ընկերութեան Բաղբերունեան վարժարանին։

Ատենադպիր Ատենապետ
ՄԵԼՔՈՆ ԴԱՍՄԱՐԵԱՆ ՍԻՍԱԿ ԱՆԴՈՒՅԵԱՆ

Բաղէշ, օգոստ. 25, 1881

ԽԱՂԱԽՕՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ա.յս արհեստն որոյ Թուրքերէնն է ակսպալթըղ, չատ հին եւ օգտակար արհեստ մ'է, եւ տարածուած է բոլոր մարդկային ազգին մէջ։ Կաչիներն այլեւայլ ազգաց մէջ այլեւայլ կերպերով եւ չատ ծախքով կը պատրաստուին գործածութեան։ Ինչպէս ամէն արհեստ, նոյնպէս այս արհեստին դիւրացուցման համար ի սկզբանէ մինչեւ ցարդ բնականապէս աշխատուած է, որպէս զի քիչ ժամանակի մէջ եւ քիչ ծախքով ազնիւ սեկեր (սախթիյան) եւ լաւ կաչիներ (քէօսկէ) հանուին։

Յայտնի է թէ եւրոպական ազգեր ինչպէս ամէն արհեստներու նոյնպէս եւ այս արհեստին մէջ յառաջդիմ հանդիսացած են։

Տանկաստանի խաղախորդները կաչին գործելու համար պէտք ունին ընդհանրապէս չատ ջուրի, երկար ատեն եւ ուրիշ չատ մը նիւթերու, ինչպէս են կիր, գղդար (մազի) եւ ալտար (թէթր) եւն եւն։ Կաչի գործելու հին կերպը չատ մեծածախ եւ ձանձրալի է։ Սակայն այս անցեալքանի մը տարիներու մէջ տեղւոյս բնակիչներէն Պար. Պետրոս Ճօնիպալեան եղբայրը չատ փորձերով եւ ծախքերով յաջողած է գտնել խաղախորդութեան դիւրին կերպ մը որով 8–12 օրուան մէջ կովու թարմ կաչին լաւ քէօսկէներ կը հանէ, մինչ իր արհեստակիցները երկու կամ երեք ամսուան մէջ հազիւ կրնան հանել, եւ չատ ջուր կը գործածեն։ Ա.յս նոր գըտնուած կերպին համար ալ ջուր հարկաւոր է, բայց ոչ այնչափ չատ, նոյնպէս միւս խարթի բաները, եւ մանաւանդ քիչ ժամանակի, այսինքն 12 օրուան մէջ անանկ լաւ սեկեր եւ քէօսկէներ կը հանէ որ իր արհեստակիցները կը զարմանան եւ չատ կը հաւնին։

Եթէ այս արհեստին հետամուտները այս նոր կերպը սորվին, իրենց մեծ դիւրութիւն մը պիտի ըլլայ քիչ ժամանակով եւ քիչ ծախքով լաւ սեկեր եւ կաչիներ հանելու, իրենց գրամագլուխները չուտ չուտ գործածելու, եւ հետեւապէս առաջադիմելու աւելի աճման դնով ծախելու։

Ա.յս եղբայրը իր արհեստին մէջ գտած այս նոր օգտակար կերպը պատրաստ է սորվեցնել իր արհեստակիցներէն անոնց որ կը փափաքին ատանալ այս գիւտը երկուստեք յարմար պայմաններով։

Ե. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Մարաչ, օգոստ. 23, 1881

ԱՆԴՈՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս մեծամեծ գործարութիւնք կ'ընդհատին աշխատութեան ներքեւ, նոյնպէս պղտի գործարութիւնք կը խորտնան անգործութեան վերայ։ «Որ գարնան ի հանպատեհն կայ, ձմեռն ի սովոյ եւ ի տառնամանեայ տատակի»։ «Աշխատացեալոցն հրամեայեայ Աստուածոյ, եւ ոչ որդնոտպարար մարմնասիրաց», կ'ըսէ Եզնիկ տատուածապան վարդապետն։

Կարգացէք լուսաւորեալ ազգաց պատմութիւնները, իրաքանչիւր էջ պիտի վկայէ ձեզ թէ անգործութիւն եւ երջանկութիւն կը գոնուին հոն ուր աշխատութիւնն իր դրօշը կը պարզէ, բայց անգործութիւնը կամ լաւ եւս ըսել, ծուլութիւնը, ցաւոց եւ թշուառութեանց կարապետն է։

Ցաւ ի սիրտ տեսլուած եմ խոստովանիլ նիւ թէ Հայն թշուառութեանց դուժկանը իրր երջանկութեանց ափառարեր սիրով ընդունած է։ Հայերէն չատեր ժամանակին անգին վայրկեանները կը վատնեն առանց զգալու։

Ակնարկ մը ընենք արհեստաւորաց կեցցային վերայ։ կը տեսնենք օրուան որեէ պահուն դարբին մը գերճակի մը խանութը նստած է։ Ի՞նչ է պործը, հանգի՞ստ կարել կուտայ։ Ոչ, Մանաւոր գործով նստած է։ Ոչ. հապա խանութը պործ չունենալով գերճակին հետ պարապ ժամանակ վատնելու պատած է։ Գործ կայ խանութը, բայց անգործութիւնը արհեստին յառաջդիմութեան ընդարձակ տարածութիւն ատչեւ իրր պատնէշ կեցած է, Ատոր համար է որ մինչդեռ քաղաքակրնացեալ ազգեր մեր երկրագործութեան գործիները իրր հնութիւն կը պահեն թանգարաններու մէջ, մենք տակաւին զանոնք կը գործածենք։ Ատոր պէս են բոլոր արհեստաւորք եւս որ ի Թուրքիա։

Անցնինք ընկերական կեցցային։ Ընտանիք մը ուրիշ ընտանիք մը կ'այցելէ իրիկունը եւ երեքէն մինչեւ չորս ժամ կը նստին։ Հրաւիրուած են, արդեօք մնձ է պատահած։ Ոչ. այլ տունը պարապ չեն կրնար կենալ, պրօանըս կ'երթան։ Գործ ունիք, բարեկամք, մի տակ իմ պարապելք։ Գտիք պիտանի գրքեր, կարդացիք. կարդալ չիք գիտեր, զաւակդ հետ հանեւոր խօսակցութիւն ըրիք. տակէ կը ճանճրանաք, զուարճալի պատմութիւն ըրիք անոնց, եւ եթէ ատոնց ամենէն ալ կը ճանճրանաք, ծուլութիւնը իմ ձեր մտքերն ալ չկաշկանդէ, առանձնացիք ձեր գործերուն յառաջդիմութեանը վրայ խորհելու։

Ահա չապլութեամբ ժամանակ վատնելու ուրիշ կերպ մը։ կը տեսնուին բազմութիւնք խումբ խումբ հրապարակները, տանիքներու վրայ, սրճանոցները ժողվուած խաղալու եռեւ են։ Ի՞նչ կայ արդեօք, մեծ տարեդարձի մը հանդէս կը կատարուին։ Չէ, ամենեւին. Ս. Սարգիս է, Ս. Յակոբ է, Բարեկենդան է, Զատիկ է, եւ ո՞ր մկկը ըսեմ։ Մ'հ, այս եւ ատոր նման հազարաւոր ժամավաճառութեան անիծեալ միջոցներն են որ կը սպառնան կործանել Հայուն տունը։

Ուսոի, բարեկարգութեան համար աշխատող բարեկամներս, ազգը հարստացընելու միջոցներուն վրայ միայն մի խորհիք, վասն զի գրամը անուղ եւ տպիակար է առանց աշխատութեան իրեն ախկից ունենալու, հապա ձեր ժամանակի ապահովութեան բարի օրինակովը ձեր եղբայրներն ազատ ըրէք։ Բուժեցէք անտեր եւ ապդակործան մնալը։ Եթէ ձեր նպատակն է Հայն քաղաքականացեալ ազգաց կարգը դասել որ նորա անունը ապագայ դարերու մէջ յիշատակուի, օրհնեմ՛ նպատակ, ձեր առաջին գործն է ժամանակին իրաքանչիւր վայրկեանը ըստ օրինի գործածել։

Ատակի չապլութիւնը հարստութեան վանուումն է, բայց ժամանակի չապլութիւնը կենաց վանուումն է։

ՄԻՔԱՅԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Խարբերդ, Փետրվար

ՍՈՍԿԱՅԻ ԱՆՁՐԵՒ ՄԸ

Քաղաքս չինուած է առ եզերք Եփրատայ Անթոտորս լերան տորտոր գառիվերի մի վերայ, եւ ունի իրր 5.000 տուն բնակիչ։ Տուներն են մեծաւ մասամբ փայտաշէն երկու երեք կամ հինգ յարկով։ Քաղաքիս մէկ թաղը, որոյ տուները կից են միմեանց եւ չատ խիտ ատ խիտ, չինուած է ճիշդ լերան տորտոր։ Քաղաքին չքեղութիւնը կ'ուզեցնեն չատ մը պարտէզներ որ խառն են տուներու հետ։

Օգոստոսի 24երորդ օրն տարատիեզի օր մ'եղաւ քաղաքիս բնակչաց համար, զի այն օրը ժամը 11ին կարկտահասն անձրեւ մը ահագին չառաչմամբ սկսաւ տատղել այնպէս որ կարծես թէ տարերք կը պատերազմին քաղաքիս հետ։ Ընդհանուր սկսան յորդ հեղեղներ հոսել լեռներէն դէպ ի քաղաքն, որոց յառաջ բերած վնասներն եւ աւերմունքն կարելի չէ բանիւ նկարագրել։

Գետահունն ալ մեծաւ հեղեղ մը լերանց գագաթէն սկսաւ յորդել դէպ ի քաղաքն գլորելով մեծամեծ քարեր որ քակեցին քանդեցին հոսանաց առջեւ գտնուած տուներն, եւ այսպէս հեղեղը քիչ տատ իրր քան տուն հիմնովին հանդերձ կահ կարասեօք, կործանեց իրր տասը կամ տասնհինգ տուն կիսով չափ, եւ իրր ութը կամ իննն անձինք անհետացան միայով վիրատակաց ներքեւ կամ հեղեղին քշուելով, եւ տունց հինդը չափահաս էին։ Երեք կամ չորս հարիւր տուն չատ կամ քիչ ոչղչեցան այնպէս որ չատ տուներ քարերով եւ ալիմով լեցուեցան, եւ կահ կարասիք անմաքուր եւ անմնք անպիտան իսկ եղան։ Ակնոյ մէջ սովրատարը վեց ամսան անգամ մը հաց կ'ընեն, այսինքն աշնան եւ գարնան առեն, եւ ոչղչեալ տուներէն ամենց բոլոր հացերը, ցորեններն եւ ընդեղէնները թրջեցան եւ անպիտան եղան, նաեւ անասնիներուն մէջ գտնուած բազմածախ եւ թանկագին գազեաններն թրջեցան։

Յաջորդ օրը չուկայ չբացուեցաւ, եւ բոլոր քաղաքացիք պրաղեցան իրենց կամ բարեկամաց տուներէն ալիւրներ եւ քարերը մաքրելու։ Տեսայ տուներ որոց սասրին յարկերն կը ծակկին ջուրը պարպելու համար։ Տեսայ պզտատ կին մը որ կը մաքրէր իր տան ցեխն եւ քարերն։ Ըսին թէ չորս հոսանքը այս կինը տարաւ իրր հարիւր կանգուն տեղ, սակայն բարեկամաց չանիւքը ողջ ազատեցաւ։ Ուրիշ կին մ'եւս ալիւրներուն մէջէն ողջ հանեցին։

Շատ տեղեր 2–10 կանգուն բարձրութեամբ քար եւ ալիւր լեցուած է, եւ ուրիշ տեղեր, այդիներ եւ ճամբաներ 2–15 կանգուն խորացեալ են։ Բոլոր ալիւրները կործեցան, քանզի խոշտվակներէն անանք հեղեղին քշուելով տարուեցան այնպէս պի մինչեւ տակէ յառաջ ջուր գտնելու դժուարութիւն երբէք կրած չէինք, հիմա խմելու համար ջուր Ակնոյ բուն ադբիւրէն կը բերենք։ Քաղաքին վրան պատերուն հաչիւը չկայ, եւ բոլոր ձորերու վրայի կամուրջները քշուած են։ Պարտէզ մը տեսայ որ քարերով ու ալիւրով լեցուած էր, եւ բուսականին հետքն անգամ մնացած չէր։ Եւ անոնց տեղ ահագին քարեր միայն կ'երեւային։ Քար մը զոր հեղեղը քշած էր տան մը վրայ կործեմ քան հազար քայլ կուգայ։ Ուրիշ ձորկ մը, որ Արեգի թաղէն կ'անցնի, այնպիսի ահեղ հեղեղ մը հոսած է որ երկու եզերքը գտնուած պարտէզներն ատրուած եւ չատ մը ծառեր արմատախիլ եղած են։ Աբուեսաւոր մը կատեղեն ներ ներկելու նպատակաւ պտցած էր այս ձորը, հեղեղը քշած տարած է բոլոր կատեները, ներկերը, ինչպէս նաեւ ներկի կամանն, եւ մարդը հազիւ ազատած է։ Ա.յս երկու մեծ հեղեղներուն քով անձրեւն կը թուի այն հեղեղները որ լեռներէն հոսելով աբեղին պարտէզներ եւ լցին տուներ ջուրով եւ ալիւրով։ Սայն անձրեւին հետ խառն տեղացող կարկտան այնպիսի ուժգնութեամբ վար կ'իջնէր որ ծառերու տերեւներն, մինչեւ իսկ ճիւղերը, վար թափեցան եւ թփերն բոլորովին վնասուեցան։ Անձրեւն իրր ժամ ու կէս այսպէս տարափել եաքը դադրեցաւ։

Արդէն տեսուտրի դադրման եւ ցրտին ոչղչման պատճառաւ ազքատները չատ ատկցած էին, հիմա այս հեղեղը չատերու թշուառութիւնն ու կարօտութիւնն ատկցուց։ Հեղեղին պատճառած վնասն իրր 50,000 լիրայի կը հասնի։ Եթէ 2–3 ժամ եւս չարունակէր անձրեւել այսպէս, քաղաքիս կէսն ալ տեղին տերակայ կայտ մը կը գտնար։ Ուսոի թող մենք Սպիտակերպուին հետ միանանք ըսելու, «Հիմա իսրայէլ թող ըսէ, Թէ որ Տէրը մեր հետը չըլլար . . . ան տանէր ջուրերը մեզ պիտի ընկղմէին, հեղեղը մեր անձրեւն վրայէն պիտի անցնէր։»

Ուրախութեամբ տեղեկացայ թէ այս տտկոյն անձրեւը միայն Ակնոյ քաղաքն եւ անոր չրջակայքը տեղացած է։

ԳԱՐԵԳԻՆ Ս.Ո.Ա.Բ.Ե.Լ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Ակն, սեպ. 7, 1881

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեպ. 15 ըստ Յուն. և սեպ. 27 ըստ Լատ. 1881

ԿԱՐՓԻԼՏ

Ահա՛ղ, Միացեալ Նահանգաց նախագահ Կարֆիլտ զօրապետը վերջապէս մեռաւ։ Ըստ Լատ. յուլիս 2ին չորեքշաբթի առաւօտ կարնուեցաւ, եւ 79 օր դժնդակ տանջանաց եւ նեղութեանց արիապար դիմանալէ ետքը սեպ. 7/19ի երեկոյին ննջեց։ Նախագահին վերջը շատ ահաւոր էր։ Մեծ գնդակ մը ամենէն տարին կողի ոսկրին քովն կռնակէն մտաւ, եւ չեզ կերպով ներս մնալով անցաւ 12 մատ խորը, այսինքն գրեթէ անցաւ մարմնոյն միջէն։ Ա.յսպիսի վերք ընդհանուր տասը մարդէն ինը անմիջապէս կը մեռնէր, բայց Կարֆիլտ իր զօրաւոր կազմուածքին, ազնիւ առողջութեանց եւ բժշկաց ճարտար խնամոց պատճառաւ կարող եղաւ երկար դիմանալ եւ յոյս տալ առողջութեան։ Սակայն տակաւ առ տակաւ արիւնը թաւնաւորեցաւ մեծաքանակ թարախէն որ գոյացաւ վէրքին մէջ, ատամնաբոյը դադրեցաւ իւր պաշտօնը կատարելէ, եւ վերջապէս հատաւ նախագահին վախճանը։

Կարֆիլտ ծնաւ 1831, նոյ. 7/19ին, եւ մինչ 18 ամսուան մանուկ մ'էր հայրը յանկարծ մեռաւ, թողուվ աղքատ տըրի մը չորս զաւակներով որոց երիցագոյնն էր 9 տարեկան։ Յակոբոս Կարֆիլտ իւր տղայ հասակէն սկսաւ օգնել մօրն աշխատելով ագարակին մէջ, յետոյ մտաւ գործ իւր ծախքը հատուցանելով այն գրամով զոր կը չահէր իրրեւ առաջադէմ աշխատելով, եղաւ գործի մը նախագահ, ընտրեցաւ անդամ ծերակուտի այն նահանգին ուր ծնած էր, եղաւ զօրապետ Միացեալ նահանգաց բանակին, 17 տարի եղաւ անդամ Միացեալ նահանգաց ազգային մեծ ժողովոյ, եւ վերջապէս ընտրեցաւ նախագահ իրր հինգ միլիոն քրիստիտորեայ ճայնով։ Կարֆիլտ էր վեց որք երկայն, եւ ունէր շատ զօրաւոր կազմուածք, լայն ուղիղ եւ շատ դարձուածոյ եւ կարող միտք։ Բարի ամուսին եւ հայր մ'էր, եւ շատ կը սիրէր իւր ընտանիքը։ Շատ կը սիրէր գիրքեր կարդալ, եւ մեծ հմտութիւն ստացաւ գիտութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ խնդիրներու, մանաւանդ Միացեալ նահանգաց կառավարութեան եւ հերետն վերաբերեալ խնդիրներու։ Իւր մանկութեան տանն կրած նեղութիւններովը, իւր բարձր մտաւորական, բարոյական եւ կրօնական յատկութիւններովը, իրրեւ զինուոր իւր քաջութեամբն, իրրեւ քաղաքագէտ իւր իմաստութեամբն եւ հաւատարմութեամբն, անձնուիրութեամբն առ հայրենիս, առ ընտանիս եւ առ Աստուած իւր, եւ վերջապէս, իւր վերջին հիւանդութեան տանն համբերութեամբն եւ արիասրտութեամբն այնչափ սիրելի եղաւ Ամերիկայի ժողովրդեան որչափ սիրելի եղած չէր ոչ ոք բաց ի Վաշինկտընէն եւ Լինքընէն։ Անոր մահն անգթութեանելի կորուստ մ'է Ամերիկայի համար, եւ անոր յիշատակը նեղութեան պահի միայն ատեն Ամերիկա կայ։ Յիսուն միլիոն մարդիկ սուգ կ'ընեն անոր համար որպէս թէ հօր մը համար, եւ բոլոր քաղաքակրթեալ աշխարհ ցաւակից է Ամերիկայի ժողովրդեան։

Կարֆիլտ զոհ եղաւ սեռակրութեան թշնամական մը որ պաշտօն կ'ուզէր, բայց անարժան ըլլալուն համար մերժուած էր։ Ա.յս դէպքը կը ցուցնէ մեծ վտանգը յորում են Միացեալ նահանգաց նախագահներն եւ կառավարութիւնը։ Նախագահը կը կարգէ իրր 100,000 պաշտօնատար։ Ա.յսչափ պաշտօնատարք փոխուելու են չորս տարին անգամ մը երբ նոր նախագահ կ'ընտրուի։ «Ոչ» կ'ըսէր Կարֆիլտ, «փոխուելու չեն անոնք ցարչափ յաջողակութիւն եւ հաւատարմութիւն կը ցուցնեն իրենց պաշտօնին մէջ։» Բայց ամէն մարդ իրաւունք չունի պաշտօն խնդրելու նախագահէն։ «Ոչ» ըսաւ Կարֆիլտ, «անոնք որ կ'ուզեն կառավարութեան ծառայութեան մէջ գլուխ նուիլ, քննուելու են յատուկ յանձնաժողովներէ, եւ պաշտօնի կարգուելու են անոնք միայն որ յանձնարարութիւն ուներն այն յանձնաժողովներէ։» Ա.յս է ուղիղ սկզբունքը, բայց Միացեալ նահանգաց մէջ այս ուղիղ սկզբան հակառակողներ կան։ Հիմա Միացեալ նահանգաց մէջ մեծ վէճ կայ սա խնդրոյն նկատմամբ թէ ինչպէս կարգուելու են 100,000 պաշտօնատարք։ Կարֆիլտ այսուհետեւ պիտի նկատուի իրրեւ մարտիրոս որոյ արիւնը թափուեցաւ ի պաշտպանութիւն ուղիղ սկզբան, եւ անոր արեան օգնութեամբ այս սկզբան պաշտպանք կը յաւատան առանձ յաղթութիւն։ Ցաւալի բան է, սակայն ճշմարիտ է թէ ոչ ընկերութեան, ոչ կառավարութեան եւ ոչ կրօնքի մէջ մեծ բարեկարգութիւն չկատարուիր, եթէ չգոնուին անձինք յօժար մեռնելու այն բարեկարգութեան համար։

Անցեալ չորեքշաբթի օր նախագահին մարմինը տարուեցաւ ի Վաշինկտըն։ Ա.յն օրը բոլոր գործի տեղերը գոցուեցան, եւ ընդհանուր սուգի օր եղաւ։ Յետոյ նախագահին մարմինը տարուեցաւ Օհայօ նահանգին Գլիվլանտ քաղաքն, ուր յաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկկ։ Թաղման հանդէսն այսչափ երկարեցաւ հարկաւոր պատրաստութիւններն ընելու համար։ Յուղարկաւորութեան հանդիսին մրոյ դեռ մանրամասն տեղեկութիւն չտրուիննը, բայց տարակոյս չկայ թէ մեծ չքով եւ նիհար չափազանց ցաւով կատարուեցաւ։ Ամերիկայի ժողովուրդը հանգուցեալ նախագահին ընտանեաց եւ զաւակց տուած է 250,000 թալէր, որոյ տարեկան չահը կ'ընկ իրր 2,000 Օսմանեան լիրա։

Իրրեւ մանաւանդ նշան Անգղիական ազգին ցաւակցութեան թագուհւոյն հրամանաւ Անգղիոյ արքունիքը չաթթի մը սուգ պահեց։

Փոխ նախագահը, Մր. Արթուր, որ կարֆիլտ զօրապետին հետ ընտրուեցաւ, նախագահ եղաւ սեպ. 8/20ին։ Մր. Արթուր բարի եւ պատուաւոր մարդ մ'է, եւ երկրին սիրը պիտի գրաւէ եթէ ընթանայ կարֆիլտի չաւղաց մէջ։

Մր. Արթուր երբ նախագահի երդումը ըրաւ խոստաւ ալ ըրաւ թէ պիտի յառաջ տանի գործը զոր սկսած էր կարֆիլտ զօրապետը, յարեց նաեւ թէ աջերդ է ազգային ժողով կանչել։ Սակէ կը հաւատցուի թէ Մր. Արթուր պիտի պահէ կարֆիլտ զօրապետին կարգած պաշտօնեաները, եւ այսպէս մեծ դժուարութիւն պիտի ապ ժողովրդեան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օսմանեան ընդհանուր պարտուց կարգադրութեան համար կազմուած յանձնաժողովոյ անցեալ չորեքշաբթի նիստերէն մէկուն մէջ քննուեցաւ եւ ընդունուեցաւ ծրագիրն, որ Եւրոպական փոխանորդաց կողմէն պատրաստուած է Վ.ղդենհաուրի եւ Կ.օշէր էֆէնտիներուն օգնութեամբ, եւ որ կը սահմանէ թէ ինչ ըլլալու են իրաւունք եւ պարտաւորութիւնք վարչութեան եկամտից որ պիտի թողուին յատուկ Օսմանեան արժէւորոց։

—Լեւանդ Հերալտ կ'ըսէ թէ որվհետեւ Օսմանեան արժէքին մեծագոյն մասն օտարականաց ձեռքն է, այսուհետեւ Թուրքիոյն տարին պէտք մէկ միլիոն լիրա պիտի ղրկուի ընդհանուր պարտուց չահ հատուցանելու համար։ Թուրքիա այս ղրամին փոխարէն բան մը չընդունիր, եւ երկրին օր ըստ օրէ աւելի աղքատանալուն առջեւն առնելու միակ ճամբան է բերքերն աւելցնել։

—Լեւանդ Հերալտ կը հերքէ այն լուրը զոր անցեալ չաթթի առած էր վաղքի լրագիրը թէ մեծ ախրութեանց դեսպանք Բ. դրան ծանուցագիր մը մատուցած էին նկատմամբ Փոքրն Ասիոյ բարեկարգութեանց։ Դեսպանք խորհուրդ ըրած են այս խնդրոյն վրայ, եւ կը թուի թէ միտքանած են իրենց տեսութիւններուն մէջ, սակայն կ'ուզեն որ նախ Բ. դուռը Փոքրն Ասիոյ բարեկարգութեանց սկզբնաւորութիւն ընէ, ուստի եւ դեսպանք այս մասին առ այժմ բերանացի յայտարարութիւններ միայն կ'ընեն։ Նաեւ մեծ ախրութիւնք չեն ուզեր Փոքրն Ասիոյ մէջ մէկ ցեղի մը կամ կրօնքի մը միայն նպաստել, այլ կ'ուզեն որ բոլոր ժողովրդեան վիճակը բարեկարգելու միջոցներ ձեռք առնուին։

Սակայն քանի մ'օր առաջ վաղքի դարձեալ կը խօսէր այն ծանուցագրին վրայ որուն համար ըսած էր թէ դեսպանաց կողմէն մատուցուած է Բ. դրան։ Կ'ըսուի թէ որվհետեւ բարեկարգութեանց վերաբերեալ բանակցութիւնք կրնան երկարիլ ամիսներ, դեսպանք պահանջած են որ անմիջապէս պատգոյ կարգի քննիչ մը ղրկուի Փոքր Ասիա, մանաւանդ Կարին, Վան եւ ի Բաղէշ չարագործները զսպելու եւ ժողովուրդը դոհացնելու համար։

— Վանայ Անգղիական հիւպատոս Հարիսըսոնէն Գլէյդըն մօտերս Պոլիս եկաւ Անգղիա երթալու համար, ուր պիտի անցնէ ձմեռը։ Վանէն մեկնելէն առաջ բոլոր գաւառը պատելով տեղեկագիր մը ղրկած է Անգղիական կառավարութեան յիշեալ գաւառին ժողովրդեան վիճակին նկատմամբ։

— Համառօտ յօդուածի մը մէջ զոր մօտերս հրատարակեցինք, չանացինք ցուցնել Հայաստար փաչայի երկաթուղին մինչեւ Ատաբազար երկարելու կարեւորութիւնը։ կ'երեւի թէ այս գործը յետաձգուած է առաջարկութեան մը պատճառաւ որ մատուցուած է Բ. դրան՝ նկատմամբ երկաթուղի մը չինելու Փոքրն Ասիոյ մէջն մինչեւ Պաղտատ։ Ա.յս առաջարկութիւնը նախ մատուցուած է Վեհ. Սուլթանին, յետոյ ղրկուած է պաշտօնէից, եւ պաշտօնեայք ղրկած են զայն հատարակաց օգտակար չինութեանց յատուկ յանձնաժողովոյ։ Զրոյց կայ թէ յանձնաժողովը հատնած է յիշեալ առաջարկութեան։ Բան այսմ առաջարկութեան կառավարութենէն որեւիցէ օգնութիւն պիտի չուզուի երկաթուղին չինելու, բայց կը խնդրուի կառավարութենէն երկաթուղագործին երկու կողմերէն ընդարձակ հող տալ ընկերութեան։ Լեւանդ Հերալտ կը կարծէ թէ կառավարութեան համար աւելի օգտակար պիտի ըլլայ ընդունել Հայատար փաչայի երկաթուղին բանեցնող ընկերութեան առաջարկութիւնը։ եթէ այս առաջարկութիւնն ընդունուի, մինչեւ Ատաբազար երկաթուղին չատուով կը չինուի, իսկ միւս առաջարկութիւնն է ընդարձակ եւ անորոշ ձեռնարկութեան մը համար։

— Զմիւռնիոյ եւ Այտընի երկաթուղւոյ ընկերութիւնը Բ. դրան առաջարկած է երկաթուղագործ պիտն երկարել մինչեւ Գօնեա։ կ'ըսուի թէ հատարակաց օգտակար չինութեանց յատուկ յանձնաժողովը վեհ. Սուլթանին յանձնարարած է յիշեալ առաջարկութիւնը, եւ կը յուսացուի թէ այս գործին վերաբերեալ կայսերական իրատն քիչ ատենէն կ'ելլէ։

ԱՅԼԵՒՆԱՅԼ

Բ. դուռն որոշած է դեսպանութիւն մը հատատել Սպանիոյ մայրաքաղաքն, եւ կ'ըսուի թէ Ակրմէտ էֆէնտի դեսպան պիտի կարգուի։ — Դերմանացի պինուտրական պաշտօնակալն որ Օսմանեան բանակին ծառայութեան մէջ մնաց է, ընդարձակ տեղեկագիր մը մատուցած է պատերազմական գործոց պաշտօնէին թէ ինչ բարեաքսնութիւններ հարկ է ընել բանակի պէտքերը հայթայթելու ճիգին (լէվազիմ տաիրսի) մէջ։ — Կ'ըսուի թէ հատարակաց կրթութեան պաշտօնեայն պատրաստած է կանոնագրութիւն մը ըստ որում այսուհետեւ 10 դահեկան տուրք պիտի տանուի պիրք կամ տետրակ հրատարակելու համար որուած ամէն պատճառի համար։ — Թղթատարութիւնը սկսած է դարձեալ 40 փարայի վճառուել համաձայնութեամբ թղթատարութեան փուլերն, զորս կը վճառէր 20 փարայի։ —Վագըթի լրագիրը կ'ըսէ թէ թղթատարութեան քննիչ Մուրատ էֆէնտի պահանջած է որ թղթատարութեան պաշտօնատարներէն անոնք որ գողութեան յանգանօք ամբաստանուած են դատի ենթարկուին։ — Թղթատարութեան պաշտօնեայն դատ բացած է վագըթի լրագրին դէմ մօտերս հրատարակած քանի մը յօդուածներուն համար։ — Անցեալ չաթթի Նարոլէոն իշխանը վեհ. Սուլթանին հետ տեսնուեցաւ, եւ կ. պոլսոյ եւ Պրուսայի գլխաւոր մզկիթներն այցելեց։ կ'ըսուի թէ Նարոլէոն իշխան անձամբ չատ կը նմանի Մեծն Նարոլէոնի։ — Պրուսայի գաւառէն դարս արմաթք հանել արգիլեալ է։ — Ալեքանիոյ մէջ նոր չինութիւններ ծագած ըլլալուն համար 20 վաշ զօրք, որ առաջ թնացալիա էին, հրաման ընդունած են քալելու դէպ ի Բրինդիզնա, ուսկից Տէրվիշ վաշա պիտի քալէ ապատամբաց դէմ։ — Պաղատացն առնուած վերջին լուրերուն նայելով Մոնթենեգրոյ ցեղերուն գլխաւորներէն ոմանք որ մօտերս հնազանդած էին կառավարութեան, փախած են, եւ զօրք ղրկուած են անոնց ետեւէն։ — Սեպ. 4/16 թուականաւ կ. պոլսէն զարնուած եւ Լոնտոն թողուլ լրագրին մէջ հրատարակուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Անգղիացիք եւ Գերմանացիք ոմանք Բ. դրան գլխաւորութեամբ խնդրած են Սիրիոյ մէջ հող տալ Հրէից համար որ կ'ուզեն Բաբանիային եւ Րուսիային գաղթել։ կ'ըսուի թէ Վեհ. Սուլթանն այս խնդիրն ընդունելու յօժար է։ — Աչխարհի վրայ 6,100,000 Հրեայ կը հաշուուի։ Ա.յս Հրեաներէն իրր 300,000ը Միացեալ նահանգաց մէջ են։ — Սեպ. 11 էն մինչեւ 17 Ամսոյ մէջ 55 հոգի հնամաքաղ բռնուած եւ 54 հոգի մեռած են։ Ա.յս ամսոյն սաստկանալը հոգ կը պատճառէ Եւրոպայի մէջ, գի մի գուցէ կերպով մը տարածուի Եգիպտոս եւ անտի Եւրոպա։ — Սերբիական տահմանագլխոյ Օսմանեան կողմը տատիկ հիւանդութիւն կայ արջառաց մէջ, եւ Սերբիացիք կը վախնան գի մի գուցէ հիւանդութիւնն անցնի ի Սերբիա։ Գանգատ կ'ընէին թէ հիւանդութենէ մեռնող անասնոց դիակներն անթաղ կը թողուին, եւ յարմար միջոցներ ձեռք չեն առնուիր հիւանդութեան տարածուիլն արգիլելու։ — Պուլկարիոյ իշխանն իւր ծննդեան տարեդարձին առթիւ երեք հրամանագիր հրատարակած է։ Ա.յս հրամանագրերէն մին կատարեալ ներողութիւն կը շնորհէ բոլոր քաղաքական յանցաւորաց, երկրորդը կը չնչէ արտաքոյ կարգի պինուտրական տաքանները, եւ երրորդը կը թեթեւցնէ այլեայլ յանցաւորաց պատիժները։ Նոր պետական ժողովը, որ 12 անդամէ կը բաղկանայ, եւ որոց ութին ընտրուած եւ չորսն իշխանն կարգուած են, պիտի գումարուի սեպ. 8/20 ին։ — Պուլկարիոյ Տրնաճա գիւղաքաղաքը մեծ հրդեհ մը պատահած եւ իրր 250 տուն այրած է։ — Բանի մ'օր առաջ թշնամի Ալբանիոյ Դուռնաս քաղաքին չուրի ճամբաները բոլորովին կտրեցին։ 500 գաղթական զօրքով խումբ մը գործատուներ ղրկուեցան չուրի ճամբաները նորոգելու։ — Մինչեւ սեպ. 6 իրր 46,000 զօրք ղրկուած էին Գաղիայէն ի Դուռնաս։ կը կարծուի թէ քիչ տաճկի կռիւներ պիտի սկսին թէ ի Դուռնաս եւ թէ Ալճէրիա։ — Սեպ. 8/20 թուականաւ Լոնտոնէն գարնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Իռլանդիոյ գործակատարը հրամարած է ներքին գործոց պաշտօնկութենէ, եւ անոր պիտի յաջորդէ Գոշանճ։ — Բուսիոյ կայսեր հրամանաւ ընդհանուր ապահովութեան պահպանութեան համար ախրութեան տասը գլխաւոր նահանգները պիւտուրական օրինաց ներքեւ գրուած են։ — Ըստ Լատ. սեպ. 11 ին կիրակի օր մեծ քանակութեամբ հող եւ քար ինկաւ Զուիցերայի մէկ լեռնէ մը եւ գիւղ մը կսկլելով իրր 200 հոգի թաղեց։ — Անցեալ 1880 տարւոյ մէջ Ամերիկայէն գուրս ղրկուած բեգրալի (կաշ) արժէքն էր 9,151,640 Օսմանեան լիրա։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանը ցաւակցութեան նամակ մը ղրկած է Ամերիկայի կառավարութեան կարֆիլտ զօրապետի մահուան առթիւ։

—Կ'ըսուի թէ Բաւսիոյ դեսպանը Բ. դրան ծանուցած է որ ընդհանուր պարտուց խնդիրը կարգադրելէ ետքը բանակցութեան սկսելու է առ Պանկի խնդրոյն կարգադրութեան համար։

— Յունաստանի թագաւորը նոր մղուած տեղերն այցելել գացած է։

— Իրլանտայի մէջ գործադուլ ծանր չըվիմութիւններ տեղի ունեցած են, եւ Անգղիոյ կառավարութեան խորհուրդ կը տրուի արագ եւ ազդու միջոցներ ձեռք առնուլ խռովարարները զսպելու համար։

— Ամերիկայի նաւատորմիղը յայտնուեցաւ Նագազակի նաւահանգիստ։ Լսիրը կը խորհի քալել Հէրագի վրայ ուր վճռած է Եգիպտոս իջնել։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Սեպ. 14/26, 1881

Գոնսոլիտէ	17.24	Բաժ. երկ. բաժինք	53.25
ԴՐԱՄԱՔ, Օսմ. լիրան 100 էն			
Մէճիտիէ	107.16	Բաւսիոյ թղթ	89.26
Թղթադրամ	1065	Նարոլէոն	87. 6
Մէկտալիք	203.20	Գրիմից	51. 5
Պէզլիք	207.10	Անգղ. լիրա	109.16
Ալթընըզ	125.30	Մանէթ Թղթադրամ	8.61

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կոմիտէն
Խմբագիր Ճ. Բ. Կրէն

ԿՈՍՏԱՆԴԻՈՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագմագճըլար, Յակոբեան խան, Թիւ 12.